ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ. Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայուհեաց բարեգործական ընկերութեան ժողովը. Նամակ Բաթումից. Նամակ Աստրախանից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. — ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Մօսկվայից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ամսիս 4-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին, Գայանեան օրիորդաց դպրոցի դահլիճում կայացաւ Թիֆլիսի հայուհեաց բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը: Ներկայ էին վարչութեան անդամները և ընկերութեան անդամուհիներից 34 հոգի: Սրբազան առաջնորդի փոխարէն նստին նախագահում էր Յարութիւն քահանայ Սուգանեան: Ընկերութեան ատենադպիրը՝ պ. Քիչմիչեան, կարդաց նախորդ նստի արձանագրութիւնը և անցեալ թւականի ելևմտից հաշիւը: Ապա տիկին Երիցեան կարդաց ընկերութեան անցեալ տարուայ դրութեան վերաբերեալ մի տեղեկագիր: Այս տեղեկագրով վարչութիւնը յայտնում է, որ անցեալ տարի ընկերութեան նիւթական դրութիւնը և վարչութեան գործունէութիւնը փայլուն վիճակ և արդիւնք չունեցան, քանի որ «այդ գործունէութիւնը կանոնադրութեամբ կապված է դպրոցական գործի հետ, և որովհետև այս տարի մեր բոլոր ծխական դպրոցները փակ մնացին, ուստի և վարչութիւնը կանոնադրութեամբ նախագծած նպատակներից և ոչ մէկը անկարող եղաւ գործադրել»: Այդ նոյն պատճառով վարչութիւնը անկարող է եղել որ և է միջոցի դիմել ընկերութեան նիւթական միջոցները զօրացնելու համար, այլ և ստիպված է եղել թերի թողնել ս. Նշան եկեղեցու դպրոցի շինութեան գործը: Վարչութիւնը՝ ներկայ տարուայ համար նախահաշիւ չէ կազմել, այն պատճառով որ դպրոցների գործը որոշված չէ, այլ միայն ունի սեպտեմբերին, կամ աւելի վաղ, մի արտաքոյ կարգի ընդհանուր ժողով հրաւիրել, եթէ հարկաւոր կը սեպուի: Ի վերջոյ կանոնադրութեան 12 յօդուածի զօրութեամբ, վարչութիւնը առաջարկեց ընտրել վարչութեան նոր անդամներ՝ տիկին Խատիսեանի, տիկին Երիցեանի և օր. Ախվերդեանի փոխարէն, այլ և մի անդամ հանգուցեալ օր. Նատալիա Տէր-Յովհաննիսեանի փոխարէն և եօթ էլ կանդիդատներ: Ելևմտից հաշիւը, որից երևում է, որ ընկերութեան հարստութիւնը ներկայ թւականի մարտի մէկին՝ է 12,506 ր. 69 կ. (մշտական անդամների թիւն է 24, խնկական անդամներինը՝ 70) հաստատելուց և վարչութեան տեղեկագիրը լսելուց յետոյ՝ ժողովը ձեռնարկեց վարչութեան անդամների և փոխանդամների ընտրութեանը: Տիկին Եւանգուլեան առաջարկեց վարչութեան մէջ փոփոխութիւն չը մտցնել և նոր ընտրութիւն չանել, քանի որ անցեալ տարի, հանգամանքների շնորհիւ, վարչութիւնը ոչինչ գործ չէ կատարել: Նախագահը պատասխանեց, որ կանոնադրութեան հիման վրա ընտրութիւնը պիտի կատարուի: Կոյս Հռիփսիմէ Թայիրեան իր կողմից առաջարկեց տիկին Խատիսեանին և տիկ. Երիցեանին չը փոխել, այլ պահել վարչութեան անդամների պաշտօնում: Նախագահը հարց է առաջարկում ժողովին, թէ արդեօք համաձայն են կոյս Թայիրեանի առաջարկութեանը: Տիկին Բաբայեան նկատեց այդ առիթով, որ աւելի լաւ է բոլորովին փոփոխութիւն չը մտցնել վարչութեան մէջ, և թէ երկու անդամուհու փոխելը կամ չը փոխելը կարող է ընդհանուր ժողովը վճռել, նոյն ընդհանուր ժողովը կարող է իր ցանկութիւնը յայտնել և առաջին առաջարկութեան վերաբերութեամբ: Տիկին Եւանգուլեան կրկնեց, որ իր կարծիքով, լաւ կը լինի, որ ներկայ վարչութիւնը շարունակի գործել, աւելացնելով, որ եթէ բոլորի մնալը հակառակ է կանոնադրութեան, կը նշանակի կանոնադրութեան հակառակ է և երկուսի մնալը: Տիկին Խատիսեան իր կողմից յայտնում է, որ լաւ է ճշդութեամբ հետևել կանոնադրութեանը, մանաւանդ, որ վարչութեան հին անդամներից երեքը մնում են, և նոքա, իբրև հին ույժեր՝ կարող կը լինեն նոր անդամներին ծանօթացնել գործի հարկաւոր կողմերի հետ: Վճռվեցաւ կատարել ընտրութիւնը գաղտնի քուէարկութեամբ: Քուէարկուեցան 36 անձինք: Ձայների առաւելութեամբ ընտրվեցան. վարչութեան անդամներ.—տիկիններ Կ. Բեհբութեան, Կ. Եւանգուլեան, Ս. Բաբայեան և օր. Սօֆիա Պօպեան. փոխ-անդամներ. օր. Մարիամ Ջիթախեան, տ. Յովհաննեան, օր. Մարիամ Մուստաֆեան, վ.տ. Խարազեան, Աննա Ղորղանեան, Շուշանիկ Բոյսողլեան և Բուդաղեան: Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց վարչութեան փոխվող անդամներին և ցանկացաւ յաջողութիւն նոր վարչութեանը: «Հայր մեր-ով» փակվեցաւ նիստը ժամի 2-ին:

Խ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Ապրիլի 24-ին

Մենք մի քանի անգամ թէ մեր թղթակցութեանց մէջ և թէ առանձին ընդարձակ յօդուածով, դառնութեամբ սրտի խօսել ենք մի աղետալի ունակութեան մասին էլ, չեմ ասում սովորութեան,—որ այնքան սարսափելի կերպով տարածված է Արդուինի գաւառում: Ամենայն վատ սովորութիւն, ի հարկէ, իր վտանգաւոր հետևանքներն ունի, սակայն այն, որ ուղղակի ազգաբնակութեան վրա մահացու ներգործութիւն ունի, նա է իսկապէս ազգային վտանգ. այդպիսի սովորութիւնը ժողովրդեան ուղղակի գլորման է տանում: Եւ ցաւալին այն է, որ Արդուինի ժողովուրդը մինչև իր ծուծը վարակված է այդ ախտով և լրագրական դիտողութիւնները հազիւ թէ կը կարողանան մի բարեյաջող հետևանքի հասնել: 11—13 տարեկան աղջիկներ կնութեան են տրվում շատ անգամ այնպիսի երիտասարդների, որոնք արդէն մօտեցած են լինում իրենց ալյական տարիքին: Հետևանքները բոլորովին սարսափելի են լինում երեխայ-տիկինների համար: Սոքա կատարեալ զոհեր են դառնում իրենց այրերի ձեռքումն: Համեստութեան շրջանից չը դուրս գալու համար, մենք չենք կարող մի առ մի թուել այն բոլոր ծանր և զզուելի պարագաները, որ յառաջանում են փոքրիկ օրիորդների այդ չափազանց կանուխ հարսնախօսութիւնից և ամուսնութիւնից, բայց, ի հարկէ, փոքր ինչ բանաւոր և առողջապահական օրէնքներին ծանօթ անձը կարող է դիւրաւ մտաբերել դորա հետևանքները:

Մեր այս յօդուածին առիթ է տուած այն սարսափելի դէպքը, որ անցեալները պատահեցաւ Արդուինում: Մի հայ-կաթոլիկ երիտասարդ ատրճանակի հարուածներով յարձակուեցաւ իր նորապսակ կնոջ և քենոյ վրա: Կինը, որ այս բարեկենդանին, հետևաբար հազիւ երկու ամիս է, որ ամուսնացած է եղել—դեռ նոր է մտել 13 տարեկան հասակում, իսկ քենին, որ մի քանի տարի առաջ է ամուսնացած—4 տարով մեծ էր իր քրոջից: Խեղճ տասներեքամեայ տիկինը մի երկու օր յետոյ աւանդեց իր հոգին այն մարդու ձեռից, որին նա հաւատարիմ բարեկենկեր լինելու էր կոչված և որը սուրբ սեղանի առաջ երդմնած էր բաղդաւորացնել նրան: Իսկ քենին, որ առաջին հարուածն ստանալուն, յաջողել էր ազատել, դեռ ևս դարմանվում է և յոյս կայ ազատութեան: Անգութ երիտասարդը յարձակվում է նրանց վրա այն ժամանակ, երբ նախ քենին, յետոյ կինը և վերջը ինքը իջնում են եղել տան վերի յարկի սանդուխից և նա ատրճանակը ձեռին ետևից հարուածներ է արձակում քենոջ և կնոջը վրա: Քենին ամենից մօտ լինելով սանդուխի ծայրին—յաջողում է միայն մի հարուածով ազատուել: Իսկ ատրճանակի միւս հարուածները կրում է խեղճ մանկամարդ կինը: Պատմում են, թէ երբ երիտասարդը առաջին հարուածը արձակում է իր կնոջ վրա, քենին յետ է դառնում սարսափած և այն ժամանակ, կարծես իբր վարձ իր ուշադրութեան, ստանում է ինքն երկրորդ հարուածը: Այս աղետալի դէպքը բոլոր Արդուինը ոտքի վրա է կանգնեցնում: Ոստիկանութիւնը իսկոյն ձերբակալում է ոճրագործին. գործը յանձնվում է քննիչին և յանցաւորը այժմ Բաթումի բանտի վանդակներում, խղճի սարսափելի խայթով տանջուած ծեծում է իր գլուխը յուսահատաբար—ի զուր տեղ, ի հարկէ:

Թէ ինչ էր պատճառն երիտասարդի կողմից

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Գեղարուեստից անցնենք գիտութեան սահմանները: Ամբողջ մարտ ամսին Մօսկվային պակաս չէր հետաքրքրում Թիֆլիսին ծանօթ պ. Ֆելդմանը: Սա եկաւ Մօսկվա Պետերբուրգից և, ինչպէս կարելի էր իմանալ «Новости» լրագրից, բաւական երկար ժամանակ նա հետաքրքրում էր և այնտեղի հասարակութեանը ու գիտութեան մարդկանց: Ի նկատի առնելով, որ պ. Ֆելդմանը Թիֆլիսում եղած ժամանակ «Մշակը» չէր հրատարակվում՝ հարկաւոր ենք համարում մեր խօսքը փոքր-ինչ երկարացնել նրա հետաքրքիր փորձերի մասին:—*) Պ. Ֆելդմանի փորձերը բաժանվում են երկու կարգի՝ «ուրիշների մտքերը գուշակելու» փորձերի և «հիպնօտիկական սէանսների»: Երկու կարգի երևոյթներն էլ նոր բաներ չեն: «Ուրիշների մտքեր գուշակելու» փորձերը, որոնց պ. Ֆելդմանը անուանում է մ ա ն տ ե ի զ մ, յայտնի են 60 թւականներում ամերիկացի Բրօունի փորձերից. իսկ հիպնօտիզմը յայտնի էր մինչև անգամ հին դարերին: Պ. Ֆելդմանը, դժբաղդաբար, երբեմն առանց անհերելի նախապատրաստութեան՝ ներկայանում է դրանց մէջ միմիայն իբրև ճարպիկ և բաւական սրամիտ փորձակատար (экспериментаторъ): Գոնէ Մօսկվայի համալսարանում ու Պետրօվսկի ճեմարանում Ֆիզիօլոգիայի դօցէնտ բժիշկ Լև Մարախևեցը «Р. В.» 67 համարում այդպիսի կարծիք է յայտնում պ. Ֆելդմանի վերաբերմամբ:—Մանտեիզմի փորձերը կայանում են հետևեալում: փորձակատարը հեռացնվում է սենեակից, ուր պիտի լինեն փորձերը: Մնացած մարդիկ այդ ժամանակ կազմում են մի քանի խնդիրներ զանազան առարկաներ տեղափոխելու կամ յայտնի շարժողութիւններ անելու վերաբերմամբ: Երբ խնդիրները պատրաստվում են՝ ներս է բերվում փորձակատարը: Ներկայ եղողներից մէկի միջոցաւ նա պէտք է կատարէ բոլոր խնդիրները: Միջնորդի դեր կատարողը, որին պ. Ֆ. անուանում է ի ն դ ու կ տ օ ր (հաղորդող), պէտք է ինքը լաւ իմանայ բոլոր խնդիրները: Ինդուկտօրը կամ անմիջապէս ձեռքը փորձակատարի ուսին է դնում, կամ նրա հետ մի որ և է բան է բռնում (փայտ, շղթայ) կամ առարկայի փոխարէն նրա և իր մէջ դետեղում է խնդիրներին անծանօթ մարդիկ և կամ վերջապէս առանց որ և է յարակցութեան, փորձակատարից մի կամ երկու քայլ հեռու կանգնած, պարզում է ձեռքերը դէպի նրա ուսերը ու սկսում է մտքումը քայլ առ քայլ հրամայել փորձակատարին անել այն բոլորը, ինչ որ պահանջվում է այս կամ այն խնդիրը կատարելու համար: Օրինակի համար, դիցուք, ունենք այսպիսի մի խնդիր. սեղանի աջ կողմին գտնվող մախրաման վերցնել, տանել-դընել սեղանից դէպի ձախ եղող պատուհանի վրա: Ներս ենք բերում փորձակատարին, որը կանգնած է, դիցուք, սեղանի դէմ ու դէմ: Ինդուկտօրը ձեռքը դնում է նրա ուսերին և սկսում է մ տ ք ու մ հ ր ա մ ա յ ե լ՝ «գնա, ուղիղ, գնա, էլի, էլի, (մօտեցան սեղանին) ձեռքդ մեկնիր, մեկնիր ձեռքդ, դէպի աջ, դէպի աջ, վերցրու, վերցրու (մախրաման վերցրեց). յետ եկ, եկ, դէպի ձախ, ձախ, գնա, գնա, գնա, բաւական է (մօտեցան պատուհանին). ձեռքդ մեկնիր, մեկնիր, մախրաման թող, թող, (թողեց). ձեռքդ յետ առ, այժմ արի, յետ արի, յետ, յետ...» Այս հրամանների ազդեցութեան ներքոյ փորձակատարը անպատճառ ճշտութեամբ կատարում է խնդիրը: Մեր տեսած փորձերից յիշենք մի քանիսը. 1. պ. Ֆ. պէտք է մօտենար մի տիկնոջ, համբուրէր նրա ձեռքը և ապա տանէր նրան նստացնէր որոշ աթոռի վրա, 2. պ. Ն-ի գրպանից պէտք է հանէր մատիտ, պ. Մ-ի գրպանից թուղթ և վերջինիս վրա գրէր՝ $X=\sqrt{a}$. 3. պէտք է սենեակում եղած գրքերի պահարանից հանէր մի որոշ գիրք և նրա որոշ երեսից կարդար մի որոշ տող. 4. պատից կախարած մի պատկեր, աթոռի վրա բարձրանալով, պէտք է հանէր ու բերէր-թողնէր որոշ պատուհանի վրա. յետոյ, վերցնելով պ. Յ-ի ձեռքին բռնած գտակը, տանէր դրան դնէր այն պատկերի վրա: Բոլոր այս խնդիրները պ. Ֆ. կատարեց ամենայն արագութեամբ և ճշդութեամբ: Միայն, երբ պէտք է նա գրէր երկրորդ խնդրի ֆօրմուլան կամ ուրիշ փորձերում երբ նա պէտք է նկարէր մի բան՝ այն ժամանակ խնդրում էր ինդուկտօրին բռնել նրա ձեռքը:—Մանտեիզմի երևոյթները, որոնք մօտիկ ժամանակներում, շընորհիւ զանազան Կումբերլէնդների և Բիշօպների, մի տեսակ գերբնական ուժերի անյայտ արտայայտութիւններ էին համարվում՝ գիտութիւնը այժմ բացատրել է իբրև մի ամենասովորական ֆիզիօլօգիական երևոյթ: Ամերիկացի հոգեբան—փիլիսոփա Բերդերի և անգլիացի փիլիսոփա Կարպենտերի արած ուսումնասիրութիւնների հիման վրա՝ պրոֆեսօր Թարխանովը Պետերբուրգում մանտեիզմի մասին կարդացած դասախօսութեան մէջ այսպէս է բացատրում դրան: «Բնախօսութիւնից յայտնի է, որ, բացի կամաւոր, գիտակցական շարժողութիւններից, մարդուս շարժողութիւնների մէջ կան այսպէս կոչվող ա ն դ ր ա դ ա ր ձ ա կ ա ն (рефлективныя) շարժողութիւններ. դրանք կատարվում են մեր կամքից դուրս, անգիտակցօրէն, շատ անգամ մեզ համար բոլորովին աննկատելի կերպով: Մեր խօսակցութիւններին անպատճառ կից բոլոր ժեստերը ու միմիկան այդպիսի անգիտակցական, անդրադարձական մկանային շարժողութիւններ են: Մինչև անգամ վերացական մտածողութիւնը անշուշտ առաջացնում է յայտնի շարժողութիւններ մեր ճակատի կամ շրթունքների մկանունքներում: Համարձակ կարելի է ասել, որ մեր բոլոր հոգեկան կեանքը այսպէս թէ այնպէս, բայց անշուշտ արտայայտվում է ամենազանազանակերպ, շատ անգամ բոլորովին աննկատելի մկանային շարժմունքներում: Բայց առանձին ույժ և պարզութիւն են ստանում այս անդրադարձական շարժողութիւնները, երբ դրանք բղխում են տարածութեան վերաբերեալ մեր ունեցած մտապատկերներից: Այս տեսակի ամեն-մի մտապատկեր (ինչպէս են առարկաներ տեղափոխելու բոլոր մտապատկերները) առաջացնում է անգիտակցական, ակամայ մկանային շարժողութիւններ, որոնք, ի հարկէ, հասարակ աչքի չեն երևում, բայց դրանց համար յարմարեցրած առանձին գործիքների վրա անշուշտ պարզվում են: Այս տեսակ շարժողութիւնները, որոնք տեղի են ունենում տարածութեան վերաբերեալ մեր մտապատկերների ազդեցութեան տակ՝ կոչվում են ի դ է ա մ ա տ օ ր ա կ ա ն շարժողութիւններ—և դրանց մէջ է մտքեր գուշակե-

*) Բացի մեր անձամբ տեսածներից, օրինակների համար նիւթ ենք քաղել «Русс. Вѣдомости» լրագրի 62 ու 67 և «Новости» 42, 43, 44, 48 համարներից:

այս եղեռնագործութեան՝ դեռ չէ պարզուած որոշակի։ Ոմանք պատմում են թէ նա ունեցել է իր աներանց հետ ընտանեկան չնչին ցասում, որին զոհ է տուել իր խեղճ կնոջ և ուզել է ու չէ յաջողել զոհ տալ իր քենոջ ևս։ Իսկ ոմանք այդ վերագրում են երիտասարդի մտաւոր վիճակի խելագարման։ Խելագարումն սկզբից կայ եղել երիտասարդի մօտ։ Ժամանակ առ ժամանակ յայտնվում և մի առ ժամանակ չքանում են եղել նշանները և, ինչպէս պատմում են, պսակելուց առաջ խորհուրդ են հարցրել մի բժշկին և բժիշկը, զարմանալի բան, խորհուրդ է տալիս պսակել, յոյս տալով ծնողացն թէ ամուսնութեան վրա երիտասարդը կառողջանայ։ Եթէ ճիշդ է այդ պատմուածը, որուն տարակուսելու տեղիք չատ քիչ կայ, այն ժամանակ պ. բժշկի հմտութեան և հասկացողութեան վրա չատ աննպաստ գաղափար հարկ կը լինի կազմել, կամ եթէ ոչ պէտք է մտածել թէ պ. բժիշկը բնական դրութեան մէջ չէր այդ խորհուրդը տուած ժամանակ։ Ինչ որ էլ լինի, սակայն այս դժբաղդ փաստը մէջ տեղ դրած է, թէ 13 տարեկան մատաղ հարսը զոհ է գնացած իր վաղ ամուսնութեան չնորհիւ, որի պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ միշտ երկու կողմի ծնողաց վրա։ Անկեղծ յաւակից սրտից բղխած խօսքեր են մեր ասածները։ Գնաց այդ խեղճ աղջիկն էլ ստուարացնելու այն ապաբաղդ զոհերի թիւը, որոնք մարտիրոսներ են իրենց ընտանեկան չրջանի կոպիտ ագիտութեան և անկրթութեան։ Գոնէ արդիւնաբեր լինէին այդ արիւնները. գէթ խրատուէին Արդուինի հայ մայրերը և հայրերը—բայց մանաւանդ մայրերը, սանձ դնելով իրենց սաստիկ ըղձանաց, որ է, օր առաջ իրենց դստերանց համար փեսացու գտնել, կամ իրենց տղոց համար անպատճառ մատաղ հարսնացու ճարել։ Ժամանակն, ի հարկէ, կը դարմանէ այդ բոլորը, բայց ինչքան ամեն առարկայի համար ժամանակը, ասում են, սաստիկ արագ է անցնում, այնքան էլ կարծեմ, այդ մի և նոյն ժամանակը, Արդուինի և Արդանուչի համար դանդաղացնում է իր հսկայական քայլերը՝ թէ այդ մեր կիչած դժբաղդ սովորութեան բարձման և թէ, առհասարակ, մարդկային զարգացման վերաբերեալ ամեն մի բարեմանութեան տարածման մէջ։ Բայց կայ մի մարմին, որ կարող է և պարտ է, սրբազան պարտք ունի, օգնել ժամանակին այդ գործը կատարելու մէջ։ Եւ այդ մարմինը՝ դա՝ մեր հոգևորականութիւնն է։

Առաքել Սարուխանեանց

ՆԱՄԱԿ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ

Ապրիլի 20-ին

Վաճառականութիւնը թէ ինչ առանձին խնամքի և ուշադրութեանն է արժանացել եւրոպական ազգերից, այդ արդէն յայտնի է չատ թէ քիչ հասկացող մարդկանց։ Քաղաքակիրթ ազգերը չը բաւականանալով իրանց բնական ձիրքով դէպի առևտուրը, հիմնել են դպրանոցներ, ուր աշակերտները առանձնապէս պատրաստվում են առևտրական պարապմանց համար։ Վաճառականութիւնը ամեն մի ազգի կեանքում մեծ դեր է խաղում։ Ազգերին նիւթապէս կեանք տուողը վաճառականութիւնն է։ Ազգի մտաւոր և նիւթական կեանքը սերտ կապ ունեն իրար հետ. մէկը միւսի զարգացմանը, առաջընթացմանը նպաստում է։ Հետևապէս կարևոր է առանձին ուշադրութեան առնել եւրոպական ազգերի առևտրական զարգացման ու հմտութեան բարձր աստիճանը, մանաւանդ որ մեր վաճառականները միշտ յարաբերութիւն ունեն Եւրոպայի հետ, որպէս զի չը ճընչվենք եւրոպացիների հետ մրցման տակ, թողնելով ասպարէզը դոցա։

Ճիշդ է, մենք հայերս ընդունակ ենք վաճառականութեան, բայց տարաբախտաբար, ինչպէս չատ գործերում, այնպէս էլ վաճառականութեան մէջ, մենք փայլում ենք մեր սև նախանձով և չուտով հարստանալու ձգտումով, որով փչացնում ենք ամենայն ինչ և դորանով համ միմեանց փոխադարձապէս ենք վնասում, համ էլ մեր ձեռքերով ասպարէզ բաց անում օտարների առաջ։ Այս, կարծում ենք, ապացուցութեան կարօտ չէ։ Վաղուց է եւրոպացին մուտք է գործել մեր երկիրները և օրից օր խլում է մեզանից մեր երկրի հարստութիւնը և յետ է մղում մեզ առևտրական ասպարէզից։ Իսկ մենք չունենք այնքան մտաւոր և նիւթական ոյժ, որ կարողանանք անգամ մեր տանը մրցել եւրոպացու հետ, որպէս զի թոյլ չը տանք նրան տիրելու բնութիւնից մեզ պարգևած հարստութեանը։

Բայց, տարաբախտաբար, վաճառականական ասպարէզից մեզ յետ է մղում ոչ թէ միայն քաղաքակիրթ եւրոպացին, այլ և տգիտութեան, անշարժութեան ու խաւարի մէջ դարերով ապրող պարսիկը, այն պարսիկը, որը մինչև այսօր էլ համարեա թէ մնացել է նոյն նախնական դրութեան մէջ, նոյն հարեմական կեանքում, նոյն յետադէմ, մոլեռանդ և խաւարասէր կրթութեան տակ։ Այսօր պարսկահայ վաճառականները կատարեալ ճգնաժամի մէջ են. յուսահատութիւնը կատարելապէս տիրել է նրանց։ Այս վերջին երկու տարվայ ընթացքում նոցանից ամենահարուստները սնանկացան։

Պարսկահայ վաճառականները պարապվում են գլխաւորապէս Պարսկաստանի չորացրած մրգեղէնների, բամբակի, բրդի և կաչուի առևտուրով. նոքա իրանց ապրանքը արտահանում են գլխաւորապէս՝ Աստրախան և Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառը։ Ուստի նոքա յարաբերութիւն ունեն ռուսների և հրէաների հետ, որոնք համեմատաբար բարձր են կանգնած նոցանից թէ ընդունակութեամբ և թէ առևտրական կրթութեամբ։ Ինչ ասել կուզէ, որ նոքա յարաբերութիւն ունենալով իրանցից բարձր կանգնած ազգութիւնների հետ, չեն կարող նոցա հետ մրցել, հետևապէս պէտք է ճնչվեն և հէնց ճնչվում էլ են նրանցից, քանի որ նրանք ինչ որ անելու են, նախ կչռում, դատում են և ապա են ձեռք զարկում գործելու, իսկ մերոնք մեծ մասամբ առանց մտածելու են գործում։

Առևտուրի ժամանակ լեզուն էլ նշանակութիւն ունի։ Բայց խեղճ պարսկահայը ոչ մի լեզու չը գիտէ, բացի հայերէնից և պարսկերէնից. դա նոյնպէս խոչնդոտ է լինում։ Մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է մի որ և է օտար լեզուն էլ իմանալ, եթէ ոչ կատարելապէս, գոնէ այնքան, որ կարողանան հասկացնել իրանց միտքը։ Բայց սրանից էլ զուրկ են մեր վաճառականները։ Եւ այդ հանգամանքը նրանցից երկար ժամանակ է խլում սակարկութեան միջոցում, մինչև կարողանան իրանց միտքը հասկացնել և ուրիչին հասկանալ։ Իսկ ժամանակի կորուստը նոյնպէս նշանակութիւն ունի։

Վաճառականների գործի այս կամ այն ընթացքը, ոչ պակաս կախումն ունի գործակատարներից։ Վաճառականութեան մէջ սոքա գլխաւոր դեր ունեն, մանաւանդ երբ մի որ և է քաղաքի գործը ամբողջապէս յանձնված է գործակատարին։ Եւ որովհետև գործակատարը աւելի մեծ դեր է խաղում պարսկահայ վաճառականների գործերում, ուստի հետաքրքիր է ծանօթանալ ընթերցողին պարսկահայ վաճառականի գործակատարի տիպի հետ։ Պարսկահայ գործակատարները կատարելապէս զուրկ են ընդհանուր զարգացողութիւնից, վերին աստիճանի տգէտ են, ցած, փոքրոգի, գռող և բոլորովին անընդունակ վաճառականական գործերը վարելուն։ Առանց կչռելու ու դատելու, առանց ոչ մի բանում չափ ու սահմանը ճանաչելու, իրանց ոյժից վեր գործեր բռնելով, նոքա զուրկ են այն ամենից, ինչ-որ պահանջում է վաճառականութիւնը։ Պարսկահայ գործակատարը հազիւ գիտէ գրել և կարդալ ու համրիչ գցել և ծանօթ չէ մինչև անգամ թուաբանութեան ամենատարրական գործողութեանց հետ։ Նրա վարած կեանքն էլ կատարելապէս զզուելի է։ Հարեմական կեանքով սնված երիտասարդը յանկարծ ընկնում է Ռուսաստան, և ահա անցաւ մի քանի ամիս, նրան այլ ևս չէք ճանաչի. նրա նահապետական կեանքը փարթամացաւ, չռայլացաւ, նա սկսեց անբարոյական, անառակ կեանք վարել, սկսեց թուղթ խաղալ և մեծ մեծ գումարներ թղթախաղում տանուլ տալ։ Այդ տանուլ տուած փողերը որտեղից են և ում են. նրա սեպհականն են,—ոչ։ Նա առաջին տարիներում ոչ մի կոպէկ ռոճիկ չէ ստանում, իսկ յաջորդ տարիներում՝ 100—300 րուբլի տարեկան։ Մի խօսքով քանդում, ոչնչացնում են խեղճ վաճառականներին, որոնք մինչև չեն սնանկանում, դոցա անխղճութիւնները չեն հասկանում, վասն զի կրթութեամբ նոքա ոչնչով չեն զանազանվում իրանց գործակատարներից։

Թէ «աղաների» և թէ գործակատարների մէջ «չարչիական մրցումն» արիւն և մարմին է դարձել։ Աշխատել վնասել ընկերին, ոչնչացնել նրան և քչել նրան ասպարիզից,—նպատակ է դարձել վաճառականութեան այդ երդուեալ թշնամիներին։ Խրիդի ժամանակ այս պարոնները, առանց հասկանալու, ծանրութիւն է որ բարձում են միմեանց վզին։ Ա. լսել է, որ Բ. «սարքայ» է առել՝ 230 կօպէկ։ Իսկոյն վազում է խրիդարի մօտ. «Աղա, գժվել ես, 230 կօպէկ «սարքայ» կը ծախե՞ս։ Աստրախանում հիմա 350—400 կ. է։ Ես տալիս եմ 235—240 կ. տո՛ւր ինձ»։ Բ. լսելով, որ Ա. «դարբայ» տալով քանդել է իր խրիդը, սա էլ գնում է, իր կողմից է աւելացնում և այսպէս սկսվում է «չարչիական» մրցումն։ Վերջապէս մէկը սոցանից յաղթող է հանդիսանում և վճարելով «քրահ» (ճանապարհածախս) իւրաքանչիւր արկղին 90 կ., ճանապարհում է ապրանքը Ռուսաստան, իսկ ինքը բարեհաճում է անապարել գալու, երևակայելով, որ կրկնապատիկը պէտք է ստանայ։ Բայց, աւա՜ղ, ոչնչանում են նրա բոլոր քաղցր յոյսերը և նա բաւական վնասվելով, գլուխը կոր, վիզը ծռած, դառնում է հայրենիք։ Նոյն «չարչիական» մրցումն տեղի է ունենում և ծախսի ժամանակ՝ գները պակսեցնելով։

Բաւական չէ խեղճ պարսկահայերին վերոգրեալ պակասութիւններն ու հարուածները, միւս կողմից էլ հարուածում է «զարափը»։ Պարսկաստանում չը լինելով ոչ արքունական և ոչ վաճառականական բանկեր, սոցա դերերը կատարում են մասնաւոր անձինք, որոնք «զարափներ» են կոչվում։ Մի քանի տարուց յետոյ «զարափն» էլ իրան սընանկացած է հրատարակում և խեղճ վաճառականների տները քանդում։ Եւ քիրաւի, այս եղանակաւ վաճառականութիւնը և այս տեսակ գործակատարներ ունեցող վաճառականները, չեն կարող երկար գոյութիւն ունենալ, ուստի նոցա վիճակված է չուտով թողնել այդ ասպարէզը։

Ահա սոքա են այն պատճառները, որ այսօր ամբողջ պարսկահայ վաճառականների մէջ մնացել է կանգնած գուցէ միայն մէկը, իսկ միւսները

լու կամ մանտեիզմի բանալիքը։» Ինդուկտօրը, ձեռքով կպած լինելով փորձակատարին և իր մտքում անդադար հրամայելով նրան՝ «գնա, ուղիղ, աջ, ձախ, կանգնիր, ձեռքդ մեկնիր, վերցրու այս բանը, այդ չէ, թող, միւսը վերցրու» և այլն՝ մի և նոյն ժամանակ իրեն համար բոլորովին աննկատելի բդէամատօրական չարժողութիւններ է անում, որոնց սակայն լաւ զգում է փորձակատարը և այդ պատճառաւ հեչտութեամբ անում է այն ամենը, ինչ բանի վրա ըստ երևոյթին ինդուկտօրը միայն մտածում է։ Եւ իրաւ՝ փորձը ցոյց է տալիս, որ գործին բոլորովին անտեղեակ մարդը մի-երկու փորձերից յետոյ բոլորովին ընտելանում է մեր բերած խնդիրների նման չատ խնդիրներ մեծ մասամբ ճչդութեամբ կատարելու մէջ։

Դառնալով այժմ հիպնօտիզմի երևոյթներին՝ թողնենք հիպնօտիզմի պատմական կողմը, ինչպէս և մինչև այժմ գիտութեան տուած բացատրութիւնները *) ու դիմենք անմիջապէս պ. Ֆելդմանի փորձերին։ Պ. Ֆ. նստացնում է «օբեկտին» (այն անհատին, որին ենթարկում է հիպնօզի) աթոռի վրա։ Նրա առաջ կանգնում է ինքը և պինդ-պինդ նայում օբեկտի աչքերին։ Օբեկտի յետևից մի փոքր աջ կամ ձախ դրուած է լաւ վառուող լամպա այնպէս, որ լոյսը ընկնում է փորձակատարի դէմքի վրա։ Օբեկտը առանց աչքերը խփել-բանալու, նայում է փորձակատարի աչքերում տտացուած այն փայլուն կէտերին, որոնցից անդրադառնում է լոյսը, (աչքերի տեղ

*) Այդ մասին հետաքրքրվողներին մենք կարող ենք մատնացոյց անել՝ Гейденгамъ.—«Такъ называемый животный магнетизмъ» և ամսագիր «Новое Обозрѣніе» 81 г. О психич. прич. гипнот. явленій» յօդուածը։

օբեկտին կարելի է ստիպել նայելու մի ուրիչ փայլուն առարկայի)։ Երբ օբեկտը յոգնի նայելուց՝ նա կարող է աչքերը բոլորովին փակել։ Հէնց որ այդ տեղի է ունենում՝ պ. Ֆ. մի փոքր ժամանակ էլ քսում է ձեռքերը օբեկտի գլխին, դէմքին ու ուսերին ու այնուհետև, եթէ նրա բարձրացրած ձեռքերը թուլացած վայր են ընկնում—նշանակում է հիպնօզը արդէն յաջողուել է։ Ժամանակը, որ հարկաւորվում է այդ դրութեանը բերելու համար, զանազան է լինում, նայած՝ թէ որքան ամուր են անհատի ջղերը. 1 րոպէից սկսած կարող է պահանջվել մինչև 15 կամ 20 ր., իսկ սովորապէս յաջողվում է 6—12 րոպէների ընթացքում։ Այնուհետև սկսվում են փորձեր։ Օբեկտի ֆիզիօլօգիական դրութեան մէջ առաջացել են ինչ-ինչ փոփոխութիւններ, որոնց չնորհիւ նա արտայայտում է բազմաթիւ և բոլորովին անսովոր երևոյթներ։ Ամենանկատելի և միանգամայն ամենանչանաւոր երևոյթը հիպնօզահարի (гипнотикъ, загипнотизированный) կատարեալ աւտօմատութիւնն է։ Նա այժմ մի մեքենայ է, մի կարգից դուրս հնազանդ ստրուկ է մարդկանց ձեռքին. նա կատարում է այն ամենը, ինչ որ նրան հրամայեն, կամ—ինչպէս ասում է պ. Ֆ.—ինչ որ նրան ներչնչեն (внушить)։ «Բարձրացրո՛ւ աջ թևդ, բաւական է, վայր թո՛ղ, վերկա՛ց, մօտեցի՛ր սեղանին, վերցրո՛ւ այս ինչ գիրքը և դի՛ր չորտիր, չօքիր, երգի՛ր, պարե՛կ, պառկի՛ր, թքի՛ր իմ չորերի վրա և այլն և այլն»—մի խօսքով, ինչ ներչնչում էք, գիպնօզահարը մեքենայական ճչտութեամբ կատարում է բոլորը։ Ուշադրութեան արժանի է, որ հիպնօզում գտնված ժամանակ կարելի է ասել և այնպիսի ներչնչումներ (внушенія), որոնց պէտք է կատարել հիպնօզից բոլորովին արթնանալուց յետոյ մի ճիշտ որոշուած ժամանակ։ Եղել են փորձեր, որոնք ապացուցանում են, որ ներչնչումները կարող են կատարուել 6 ամսից յետոյ անգամ, ուր մնաց մի քանի օր անց մի որոչ ժամանակ։ Պետերբուրգում զանազան բնակարաններում ապրող երկու ուսանողուհիների պ. Ֆ. ներչնչել է երկու օրից յետոյ երեկոյեան ժամը 7 գալ օր. Վ.-տանը և իրենց յանձնուած պրօֆէսօրների լուսանկարները տալ իրեն, պ. Ֆ.։ Ներչնչումը կատարվում է ճչտութեամբ։ Փետրվարի 28 Մոսկվայում պ. Ֆ. ներչնչում է ուսանող Ս. մարտի 3 երեկոյեան ժամը 8 մանել բժ. Մ. մօտ և սրա միջոցով հրաւիրելով նաև բժ Թ.՝ դրանց հետ միասին գնալ «բնագիտութեան սիրողների ընկերութեան» նստին ներկայ լինելու համար։ Չը նայելով բժ. Մ. խորհրդին չանել այդ, որովհետև ընկերութեան նիստը դռնփակ է և նրանց ներս չեն թողնիլ՝ «մի կերպ կը մտնենք» պատասխանում է Ս. և վերցնում նրանց գնում է *)։ Մի տիկնոջ, որ անքնութիւնից նեղվում է եղել, պ. Ֆ. ներչնչել է ամենայն օր պառկել ժամը 9 և հանգիստ քնել։ Տիկինը հէնց նոյն երեկոյեան հիւրերի չրջանում ուղիղ ժամը 9 կանգնած տեղը վայր է ընկնում և քնում։—Հիպնօտիկական մինչև այժմ յայտնի երևոյթները սակայն ընդհանրապէս ըմբռնելու համար բաժանում են դրանց որոչ կարգերի։ Ցիչենք գլխաւորները։ 1) Կատալեպսիա և կանտրակտուրա, երբ օբեկտի վերջաւորութիւնները

*) Ընկերութիւնը, ի հարկէ, սիրով ընդունում է դրանց, որովհետև նիստը նշանակված է հէնց հիպնօտիկական փորձերի համար։ Ի դէպս է ասել, որ հիպնօտիկական միջոցները առանց մասնագէտ-բժիշկների արգելվում են և պիտի արգելուեն, աչքի առաջ ունենալով դրանց վտանգաւոր բնաւորութիւնը։

կամ ուղղակի հիպնօզի հետևանքի կամ ներչնչման ազդեցութեան տակ ընդունում են այն դրութիւնը, ինչ դրութիւն տալիս էք և այնուհետև առանց նոր ներչնչման անկարելի է լինում հանել այդ դրութիւնից։ 2) Աֆազիա. օբեկտը զրկվում է նրան ուղղած հարցերին պատասխանելու ընդունակութիւնից. աֆազիան նոյնպէս առաջանում է կամ հիպնօզի հետ, կամ ներչնչման ազդեցութեան ներքոյ։ 3) Դալտօնիզմ. անհատը յայտնի գոյներ չէ որոչում, չէ տեսնում։ Պ. Ֆ. պնդում է, որ այդ էլ կարող է լինել, ինչպէս բնականաբար, նոյնպէս և ներչնչմամբ։ Սակայն Մոսկվայում վերջին տեսակով նրան չէ յաջողվել դալտօնիզմ առաջացնելու։ Ի հարկէ, հիպնօզահարին կարելի է ներչնչել, որ նա սպիտակ թղթի մի թերթը տեսնի, օրինակ, կապոյտ գոյնով ներկուած, բայց այդ դեռ դալտօնիզմ չէ. դալտօնիզմի ժամանակ առհասարակ (ուրիչ առարկաների վրա էլ) անհատը սպիտակ գոյնը չէ տեսնում։ 4) Անէստեզիա և անալգեզիա. երբ օբեկտը կորցնում է զգացողութիւն ընդհանրապէս (չօչափելիք) և մասնաւորապէս ցաւ զգալու ընդունակութիւնը։ Նա այդ ժամանակ ոչ միայն չէ չօչափում առարկաները, այլ և համարձակ կարելի է ասել, ծակել, այրել նրան և նա ոչինչ չի զգալ։ Ներչնչման ազդեցութեան տակ նա կարող է ձեռքը կրակի մէջ պահել մինչև խորովիլը։ 5) Ամնեզիա. օբեկտի յիչողութիւնը կամ թուլանում է կամ բոլորովին կորչում։ Բազմաթիւ փորձեր ցոյց են տալիս, որ արուեստական կերպով (ներչնչմամբ) հիպնօզահարին կարելի է մոռացնել տալ իր դիրքը, հասակը, սեռը, պարագամունքը, ծագումը և այլն։

(Կը չարունակվի)

րը սնանկացել են։ Գուցէ, ինչպէս գրում է մեզ, մի յարգելի և գործին ծանօթ պարոն, շատերը չը կարողանան մինչև անգամ օրուայ պարէնը հայթայթել։ Ցաւալի է։

Ինչ է մնում պարսկահայերին անելու. միացնել ոյժերը, ընկերութիւն, ընկերակցութիւն կազմել և նոր սերնդի կրթութիւնը լուրջ ուշադրութեան առնել։ Ըստ մեր, սա է այն միջոցը, որով պարսկահայ վաճառականները կարող են կրկին ոտի կանգնել իրանց ընկած դրութիւնից։

Մենք յուսով ենք, որ մեր յօդուածը չեն համարի իբրև կրքի արգասիք։ Մենք նպատակ ենք ունեցել զգաստացնել մեր վաճառականներին, ցոյց տալով նրանց պակասութիւնները, նրանց տգիտութիւնը ու նրանց գործակատարների անխիղճ վարմունքը և առաջարկեցինք այն միջոցը, որի մասին մեր մամուլը շատ անգամ է խօսել և որով միայն կարող են նրանք կրկին ոտի կանգնել։

Ց. Գաւթեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 30-ին ապրիլի

Ցանկալով տեսնել վերականգնած չերամապահութիւնը և այն բոլոր մասերը, որոնք սերտ կապ ունեն սրա հետ, ես սեպուհ պարտաւորութիւն եմ համարում փոքրիկ տեղեկութիւն տալ հասարակութեանը, ձեր լրագրի միջնորդութեամբ, մի նոր չարիքի մասին, որ ընկել է նշանաւոր արդիւնաբերութեան այս ճիւղի վրա։ Ելիսավետպօլի գաւառում ճանապարհորդութեանս միջոցին, ուր գընացել էի Ֆրանսիական չերամի ցէլիւլէր սերմը բնակիչներին բաժանելու համար, ինքս ականատես եղայ Խանլար, Խալդան, Ավարիկ, Երմանի-Բազար, Խենդիկ, Ղարա-Օղլան, Մինգիչաուր և այլն գիւղերում, որ թթենիների 35% մինչև 40% չորացել, ոչնչացել էին։ Գիւղացիները այս չարիքը վերագրում են երաշտութեան, բայց իմ կարծիքով սրա պատճառը մի այլ բան պէտք է լինի, որովհետև այս հիւանդութեանը, որին տեղացիք անուանում են «քիւմչիւլ», զոհ է գնացել թթենիների հին պլանտացիան։ Այս չարիքը Քիւմչիլ է թէ մի այլ հիւանդութիւն, այդ մի և նոյն է. սակայն անհրաժեշտ է, որ կառավարութիւնը ձեռք առնի խիստ միջոցներ չարիքի առաջն առնելու համար։

Գիւղացիները շատ լաւ են հասկանում, որ այս չարիքը մեծ կորուստներ է պատճառելու սրանց, բայց այն թշուառ դրութիւնը, որում գտնվում են նրանք ներկայ ժամանակումս, չէ թոյլ տալիս նրանց մատղաշ թթենիներ գնելու, չորացածների տեղը տընկելու համար։ Խալդան գիւղի վերջին տօնավաճառին, այն գիւղացիները, որոնք փոքր ինչ միջոց ունէին, գնեցին մատղաշ թթենիներ, բայց շատ քիչ է այս քանակութիւնը, նայելով չարիքի սաստկութեանը։ Չէ՞ կարելի, արդեօք դարձնել կառավարութեան ուշադրութիւնը գիւղացիների վիճակի վրա, որպէս զի կառավարութիւնը բարեհաճի օգնութիւն հասցնել գիւղացիներին բաժանելով նրանց մատղաշ թթենիներ ձրիապէս, որոնցով կարելի կը լինի փոխարինել չորացածները և նոյն իսկ բազմացնել թթենիի պլանտացիան, որ չէ կարողանում բաւարարութիւն տալ չերամապահութեանը։ Չարիքը կարող է տարածվել երկրիս մէջ և վնասել չերամապահական գործին երկար ժամանակով, որովհետև հարկաւոր է քանի մի տարի, որ թթենին կարողանայ տալ տերևներ չերամի որդները կերակրելու համար։ Իսկ միջոցներ ձեռք առնելը անհրաժեշտ է նոյն իսկ մօտ ժամանակներումս, որպէս զի չերամապահութիւնը, մեր երկրի արդիւնաբերութեան այդ համարեա ամենաօգտակար ճիւղը, չը վերանայ մեր երկրից։

Օ. Լէրիսէ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԳԻՆԱՅԻՑ մեզ գրում են։ «Ապրիլի 18-ին Արգինայի փոստի կառապանը Բարգէթ կայարանից դատարկ սայլակով վերադառնալիս դէպի Արգինա, Շահնազարի կամուրջն անցնելիս, մըտնում է ձորի մէջ, որտեղից անցնում է Կարս-չայ գետը։ Այդտեղ կառապանը կանգնեցնելով սայլակը, իջնում է դէպի գետը ջուր խմելու, իսկ ձիերը սայլակում լծված հետևում են նրան։ Կառապանը այդ տեսնելով, շտապում է հեռացնել ձիերին գետի մօտից, բայց չը կարողանալով պահել ձիերին, որոնք ուղղակի գետի մէջն են գնում, ինքն ընկնելով յորդացած գետի մէջ, ջրի ալիքները քշում տանում են նրան գետի մէջ տեղ գտնված մի մեծ քարի վրա գցում։ Իսկ ձիերը ջուրն ընկնելուն պէս երկուսն էլ խեղդվում, անհետանում են սայլակի հետ միասին։ Ոչխարներ արածացնող հովիւները հեռուից տեսնելով պատահածը, շտապում են լուր հասցնել դուխոբորների Սպասովկա գիւղը։ Մարդիկ հաւաքվում են, բայց ոչ ոք չէ վստահանում մտնել արագահոս գետը, քարին կպած կառապանին ազատելու համար։ Վերջապէս ալէքսանդրապօլցի Յովհաննէս Սանոյեանց մտնելով գետի մէջ, լող տալով հասնում է այն քարին, որին կպած մնացել էր ողորմելի կառապանը և կարողանում է մեծ դժուարութեամբ կրկին հասցնել նրան գետի ափը։ Կառապանին կիսամեռ բերում են Շահնազար գիւղը և գիւղացիք նրա մասին հոգս են տանում։ Կառապանը հին-նախիջևանցի հայ է։ Եթէ լաւ հոգացողութիւն անող լինի, գուցէ ողորմելին առողջանայ։»

—

Մայրաքաղաքների ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ Թուրքեստանի ամբողջ երկիրը ենթարկված կը միայ զինուորական վարչութեանը։ Գեներալ-նահանգապետութիւնը կազմող Թուրքեստանը կը բաժանվի երկու շրջանների, որոնք կը կառավարվեն զինուորական նահանգապետներով։ Շրջանները կը բաժանվեն գաւառների, որոնք կը գտնվեն գաւառապետների իշխանութեան տակ։ Շրջանների մէջ կը հաստատվեն դատարաններ և կը մտցնվեն տուրքերը հաւաքելու որոշ կանոններ։

—

Մայիսի 1-ին Բուխարայի դեսպանութիւնը թողնելով Պետերբուրգ, ճանապարհ ընկաւ կրկին դէպի իր հայրենիքը, դէպի Բուխարա։

—

Խիվայի խանը մտադիր է այս տարի ճանապարհորդել Եւրոպայում։ Նա լինելու է Փարիզում, Վիեննայում, Բերլինում և Իտալիայի ու Շվէյցարիայի նշանաւոր տեղերում։ Խանի ճանապարհորդութեան համար, ինչպէս յայտնում են լրագիրները, ոչոշված է 100,000 ռուբլի ծախս։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ գրում են հետևեալը. «Մշակի» 44 համարի առաջնորդողը կարդալով չեմ կարող չը յիշել այն ողորմելի և անտանելի դրութիւնը, որի մէջ գտնվում է Երևանը՝ կրեդիտային հիմնարկութիւններ չունենալու պատճառով։ Այդ հանգամանքը շատ ծանր հետևանքներ է ունենում բոլոր դասակարգերի, մանաւանդ վաճառականների և արհեստաւորների համար։ Վաճառականը կամ արհեստաւորը իրան հարկաւոր փողը ձեռք բերելու համար պէտք է դիմի յայտնի աղաներին, և պիտի չը լաված տոկոսներ տայ։ Այստեղ 12%—15% հազուագիւտ երևոյթներ են։ Մասնաւոր անձինք, որոնք զբաղված են «տոկոսով փող տալու» գործով, շատ անգամ իրանց ձեռք ընկած պարտապաններին 30%—40%-ով են փող տալիս։ Մեր քաղաքում կայ մինչև անգամ մի այսպէս կոչված «բիւրօ», որը չէ դժուարանում 30%-ով փող տալ։ Դրա առաջը անկարելի է առնել, քանի որ չը կան կանոնաւոր, ընդհանուր կրեդիտային հիմնարկութիւններ։ Երևանին անհրաժեշտ է մի բանկային հաստատութիւն։»

—

Անդրկովկասեան երկաթուղու գծի վրա ՍՈՒՐԱՄԻ անցքի շինութեան նախագիծը արդէն ներկայացված է պետական խորհրդին, որի հաստատելուց յետոյ, ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը անմիջապէս կուղարկի Կովկաս ինժեներներ՝ սկզբնական աշխատանքները սկսելու համար։

—

Ռուսայ Տէխնիկական ընկերութեան ԲԱԳՈՒԻ բաժինը մշակել է Ռուսաստանում նաւթի արդիւնաբերութիւնների գործածութեան վրա վերահսկելու կանոնները, որոնք շուտով կը ներկայացնվեն կառավարութեան հաստատութեանը։

—

Մեր թղթակիցը ՓՕԹԻԻՑ գրում է մեզ հետևեալը։ «Տեղիս երկաթուղու կայարանում կամ սըխալմամբ և կամ բերանացի խոստմունքով թողած ապրանքները շատ անգամ բոլորովին կորչում են և երբ ստացական չունէք, այլ ևս չէք կարող ձեր ապրանքը ստանալ։ Նոյնպէս անկարելի է լինում մի որ և է վնասի, դիցուք թրջված ապրանքի մասին գանգատ սկսել, կամ այդ տեսակ հանգամանքի մասին պրոտոկոլ (արձանագրութիւն) կազմել, որովհետև այնքան ուշացնում են, այնքան տանում ու բերում են գանգատվողին, որ վերջը մարդը զզվելով, յետ է քաշվում։ Կայարանապետի (ստանցիայի նաչալնիկի) ուշադրութիւնն ենք դարձնում այդ անկանոնութիւնների վրա։»

—

Նոյն մեր թղթակիցը հաղորդում է մեզ Փօթիից և հետևեալ լուրերը։ «Մայիսի 1-ից եղանակը այստեղ փոխվել է. սկսվել են տաք օրեր և երբեմն շոգեր էլ է անում։ Այսօրվանից սկսվել է այստեղ տօնավաճառ, որ տևելու է 7 օր։ Այսօր լինելու է տեղական ժողովրդական խաղը, գնտակախաղ, որի մասին յոյս ունեմ տօնավաճառի վերջանալուց յետոյ գրել ձեզ։ Տեղիս նաւահանգստի կառուցման կապալառու պ. Ֆալկէնգագէնի սնանկութեան պատճառով նաւահանգստին վերաբերեալ աշխատանքները դադարած լինելով առժամանակ, այժմ նոյն աշխատանքները կըրկին շարունակվում են կառավարութեան հաշւով։»

—

Մայիսի 3-ին, շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 8-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ Մթացմինդա կոչված թաղի Օվրաժսկայա փողոցի № 1 տան մէջ բնակվող մի ոմն Բէժանօվ, երիտասարդ աստիճանաւոր ակցիզային վարչութեան, ազգով վրացի, մտնում է իր մի ընկերի տունը, որը այդ ժամանակ գտնվում էր Սուրամում, և օգուտ քաղելով վերջինիս բացակայութիւնից, նրա երիտասարդ կնոջ մի քանի անհամեստ առաջարկութիւններ է անում, սակայն տիկնոջից մերժողական պատասխան ստանալով, երիտասարդը զայրանում է և երեք անգամ ատրճանակը արձակելով, ծանր կերպով վիրաւորում անպաշտպան տիկնոջ։ Թշուառ երիտասարդը կարծելով թէ արդէն մեռցրեց իր զոհին, անյապաղ, տիկնոջ թողնելով արիւնի մէջ լողալիս, յետ է վազում իր բնակարանը և լուցկիների գըլխները ջրի մէջ ջարդելով խմում է, իբրև մահացու թոյն, բայց դրանով չը բաւականանալով, նա վերցնում է մի և նոյն ատրճանակը և երեք անգամ էլ իր կրծքին արձակում, սակայն այդ էլ քիչ համարելով, անբաղդ երիտասարդը իր կեանքին շուտով վերջ դնելու համար, վերցնում է մի մեծ դանակ և խրում իր կրծքի մէջ։ Բէժանօվի դրութիւնը այնքան ծանր էր, որ նա ոստիկանների հարց ու փորձին ոչինչ չէր կարողանում պատասխանել։ Ոճրագործին տարան քաղաքային հիւանդանոց, իսկ տիկնոջը իր տան մէջ տւին բժշկական օգնութիւն։ Երիտասարդին պէտք է արդէն մեռած համարել, իսկ տիկնոջ դրութիւնը, շնորհիւ իր կօրսէտի ճիպոտների, որոնք արգելք եղան գնդակներին մտնելու մարմնի խորքերը, այնքան վտանգաւոր չէ։

—

«Моск. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է որ ֆինանսների մինիստրութեան մէջ մտադրութիւն կայ հիմնելու մի յանձնաժողով, 1882 թուականի ծխախոտի կանոնադրութիւնը վերաքննելու համար։

—

Շուտով կարգելվի արտասահմանեան քարտէզների, նկարների, նօտաների, գրավիւրների, և առհասարակ տպագրութեան, վիմագրութեան և լուսանկարչութեան որ և է արտադրութիւնների անմաքս ներս բերելը։

—

Պետերբուրգի «Ազատ-տնտեսագիտական» ընկերութիւնը այս ամառ մի քանի տեղերում գիւղատնտեսական ցուցահանդէսների պատճառով պիտի բաժանէ մեդալներ և դրամական թերթեր։ Ցանկալի է որ Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնն էլ միջոցներ ձեռք առնէր Թիֆլիսում կամ Կովկասի ուրիշ քաղաքներում ցուցահանդէսներ կազմելու՝ և այդ միջոցով խրախուսելու մեր գինեգործներին, այգեգործներին, չերամապահներին, կաթնագործներին և գիւղատնտեսական ուրիշ զանազան ճիւղերով պարապվողներին։ Ուրիշ կերպ ընկերութիւնը չէ կարող խրախուսել մեր երկրի արդիւնաբերութիւնը։ Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը մի դժուար դրութեան մէջ ընկաւ իր վերջին նիստերից մէկում, երբ մի գինեգործ ուղարկել էր ընկերութեանը իր Ֆիրմայի և իր պատրաստած գիներից քննելու, ընկերութեան կարծիքը իր բերքի մասին խնդրելով։ Ժողովը չը գիտէր ինչ անել. թէև ներկայ եղող մասնագէտ-գինեգործների կարծիքով գինին վատ չէր, բայց և այնպէս նրան զովասանական թերթ տալ անկարելի էր, քանի որ ոչոք չէր կարող երաշխաւորել որ գինեգործի միւս գիներն էլ, որ նա դիտաւորութիւն ունի շիշը 2 ռուբլիով վաճառել, նոյն տեսակից կը լինեն։ Խրախուսելու համար ցուցահանդէսներ կազմելը ամենադրական միջոցներից մէկն է։

—

Ի նկատի ունենալով ԲԱԳՈՒԻ նաւթահանքերի անխնայ և անկանոն մշակութիւնը, շատերը ենթադրում են որ այդ հանքերը շուտով կը սպառվեն։ Այդ խնդիրը պարզելու համար Պետերբուրգի Տեխնիկական ընկերութիւնը վճռել է հետազօտել Բագուի նաւթահանքերը—ձեռք բերելով գործի համար հարկաւոր տեղեկութիւններ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Եգիպտոսից հաղորդում են, որ Սուդանում թագաւորում է ատելութիւն դէպի Թիւրքաց կառավարութիւնը, այնպէս որ Մուխթար-փաշայի միտքը, այն է արշաւանք սկսել դէպի Սուդան,— կորցնում է իր նշանակութիւնը։

—«Journal de St. Petersb.» լրագիրը հաղորդում է, որ ապրիլի 17-ին Նիւ-Եօրկում կալանաւորվեցաւ «Freiheit» լրագրի խմբագիրը՝ Մօստ, այն պատճառով, որ նա գրգռելիս է եղել բանւորներին դէպի խռովութիւնները։ Գործադուլի ղեկավարների մէջ կան լեհացիք, գերմանացիք, իրլանդացիք, իտալացիք, Ֆրանսիացիք, անգլիացիք և մինչև իսկ նեգրներ։

—Նորերումս, ինչպէս հաղորդում են անգլիական լրագիրները, Հօվարդենում կայացաւ ագատամիտների մի ժողով, որտեղ ներկայ էին մինչև 3,000 մարդ։ Ժողովը Գլադստօնի նախագծին հաւանութիւն տւող մի վճիռ կայացրեց։

—Ֆրանսիայի պատգամաւորների ժողովում տեղի ունեցած աղմուկները պատգամաւորի կոչումից Րօշֆօրին յաջորդ ընտրելու համար վերջացան։ Րօշֆօրի փոխարէն ընտրվեցաւ արմատական Գօլիէ։

—Նորվեգիայում մինիստրութիւնը առանձնապէս զբաղված է քաղաքական ամուսնութիւնը պարտադիր անելու հարցով։ Հոգևորականութիւնը ընդդէմ է այդ խնդրին։ Հոգևորականութեանը աջակցում է և յետադէմ կուսակցութիւնը։ Սակայն այժմեան ազատամիտ կուսակցութիւնը, մինիստրութեան հետ միասին, վճռել է իրականացնել իրանց կազմած ծրագիրների ամբողջ շարքը, որոնց մէջն է և քաղաքական ամուսնութեան խնդիրը։

—Անգլիական «Daily Chronicle» լրագիրը մի շարք յօդուածներով պնդում է, որ ինքը Գլադստօնը մի ժամանակ այն միտքն էր յայտնում, որ «Home Rule»-ի հաստատվելը Իրլանդիայում կարստաբեր հետևանքներ կունենայ բրիտանական կայսրութեան համար։ Գլադստօնը նորերումս իր ստորագրութեամբ մի նամակ գրեց այդ լրագրին, որի մէջ հերքում է լրագրի ասածները։ «Home Rule» ասելով, մենք ամենքս հասկանում ենք Իրլանդիայի մէջ մի այնպիսի օրէնսդրական հաստատութիւն, որը պիտի կառավարէ երկրի գործերը, գրում է այն նամակի մէջ Գլադստօնը։ Ինչպէս ես արդէն ասել եմ 1885 թւի սեպտեմբերի գրութեանս մէջ, շարունակում է նա, այդպիսի մի «Home Rule» պետութեան համար ոչ թէ վտանգի, այլ ոյժի աղբիւր կը լինի։ Աւելի վտանգաւոր կը լինէր այդպիսի «Home Rule»-ի մերժելը։ Ես հաւանութիւն չէի տալիս 1881 թըւին «Land Leaque»-ին, որով իրլանդացի ֆերմերները հրաւիրվում էին կապալի փողերը չը տալ հողատէրերին։ Այդ միքին այն ձևով ես այժմս էլ չեմ համակրում։»

—Մայրաքաղաքների ռուս լրագիրներին հեռագրում են, որ Վիէննայի շրջակաների գիւղացիները ժողով կազմելով Վիէննայում, Ֆրանց-Յօզէֆ կայսրի անունով ուղղված մի խնդրագիր ստորագրեցին, որի մէջ ցանկութիւն են յայտնում որ րէյխսրատը լինի իսկապէս ժողովրդի ներկայացուցիչների ժողով, այսինքն այդ ժողովի մէջ գտնվեն և ներկայացուցիչներ թէ երկրագործների և թէ արհեստաւորների կողմից, և ոչ թէ միմիայն ազնուականների և դրամատէրերի կողմից։ Գիւղացիները յայտնում են, որ նրանց և բանւորների շահերը չեն կարող կատարելապէս պաշտպանութիւն գտնել միւս դասակարգերի կողմից, որոնց համար անծանօթ են այդ շահերը, որքան այդ շահերը ծանօթ են նոյն իսկ իրանց, գիւղացիներին ու արհեստաւորներին, ուստի խըն-

դրատուները անհրաժեշտ են համարում Աւստրիայում բուն ժողովրդական պարլամէնտ ունենալ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Իւրաքանչիւր ժողովրդի մէջ գոյութիւն ունեն դրացի ազգերին վերաբերեալ առածներ, ասացուածներ։ Դրանք աւել կամ պակաս ճշդութեամբ արտայայտում են մի ժողովրդի միւսի մասին ունեցած կարծիքը ու գաղափարը։ Հետաքրքրական է այդ կողմից հետեւեալը։—Չինական մի աւանդութեամբ երկնքից վայր ընկած դեր, այնպէս սաստկութեամբ երկրին խփվեցաւ, որ մարմինը մի քանի կտոր եղաւ. գլուխը ընկաւ Սպանիա, սիրտը—Իտալիա, փորը—Գերմանիա, ձեռքերը—Տաճկաստան ու Թաթարստան, իսկ ոտները—Ֆրանսիա։ Ուստի և ֆրանսիացիք շատ սիրում են տանց, (պարել), տաճիկները և թաթարները շատ սիրում են կողոպտել, գերմանացիք—ուտել, իտալացիք—սիրել և դաւաճանել, սպանիացիք—լիութիւն տալ իրանց հպարտութեանը։ Չիները գերմանացիներին «հաստագլուխ» ածականն են տալիս։ Գերմանացին ասում է ռուսի համար. «առանց մտրակի ռուսը մի քայլ չի անի»։ Կամ՝ «քերեցէք ռուսին, արջի ձայն կը լսէք»։ Ֆրանսիացիք ասում են ռուսների մասին. «եթէ քերէք ռուսին՝ թուրք կը գտնէք։» Անգլիացիք ասում են ռուսների համար՝ «միրուքաւոր երեխայ»։—Բօհեմացիք «մկանը գերմանուհի են անւանում»։ Լեհացիք գերմանացիներին համարում են «ամենաշատակեր և ամենաարբեցող»։ Իտալացիք ասում են. «իտալիացած գերմանացին՝ մարմնացած սատանայ է»։ Սպանիացիք ասում են. «եթէ Աստուած կամենար ապրել երկրի վրա, նա կապրէր Սպանիայում և իր համար խոհարար կընտրէր Ֆրանսիացոց թագաւորին»։ Ռուսները ասում են. «անգլիացու խելքը մատների մէջն է, իսկ Ֆրանսիացունը լեզուի վրա»։ Անգլիացիք ասում են իրանց հայրենիքի համար. «Մեծ-Բրիտանիան արքայութիւն է կանանց համար. իսկ դժոխք ձիաների համար»։ Սերբերը ասում են. «երեք թուրք և երեք յոյն միասին կազմում են վեց սրիկայ»։ Յոյնը ասում է. «զգուշացիր ծեր թուրքից և ջահիլ սերբից»։ Ռուսը ասում է. «ջհուդը կը խաբի գնչուին (բօշայ), յոյնը կը խաբի ջհուդին, իսկ յոյնին դուցէ միայն սատանան կարող է խաբել»։ Ֆրանսիացիք ասում են իտալացիների համար. «կեղտոտ է ինչպէս իտալացի»։ Իտալացու խելքի մասին ասում են. «իտալացուն խաբելու համար վաղ պէտք է վեր կենալ»։ Լեհացիք ասում են. «իտալացիք մտածում են յիմարութիւնը անելուց առաջ. գերմանացիք մտածում են յիմարութիւն անելիս. իսկ լեհացիք մտածում են յիմարութիւնը անելուց յետոյ»։ Թուրքերը հայերի մասին ասում են. «հայի վերջին խելքը խմս լինէր»։ Լեհացիք ասում են. «ինչ նոր բան մտածի իտալացին, Ֆրանսիացին կիրագործի, գերմանացին կը ծախի, յիմար լեհը կը գնի, իսկ ռուսը նրանից պժով կը խլի»։ Իտալացիք ասում են. «նոր կղզի տիրապետած ժամանակը Սպանիացին եկեղեցի կը շինի, Ֆրանսիացին կը շինի զօրանոց, հօլլանդացին խանութ, անգլիացին գինետուն»։ Քաղելով այդ լրագիրներից մենք մեր կողմից կը յիշենք թէ կովկասեան ազգերը ինչ կարծիք ունեն միմեանց մասին։ Հայը ասում է. «անգութ ինչպէս թուրք»։ Թուրքը ասում է հայի համար. «հայը արիւն տեսաւ։» Վրացիք ասում են հայերի համար. «որտեղ հայ, այնտեղ վայ»։ Հայերը ասում են վրացիների համար. «թեթեւամիտ ինչպէս վրացի»։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՎԻԷՆՆԱ, 2 մայիսի։ «Tagblatt» լրագրի տեղեկութիւններին նայելով՝ թիւրքաց զօրքերի գլխաւորներին հրամայված է հեռացնել առաջաւոր զօրքերը յոյն սահմաններից, որպէս զի յոյն կառավարութեանը աւելի հեշտ լինէր ձեռնամուխ լինել զինաթափութեանը։

ԱԹԷՆՔ, 2 մայիսի։ Թագաւորի հրովարտակին համեմատ ազգային ժողովը գումարվելու է հետեւեալ չորեքշաբթի։

ԼՕՆԴՕՆ, 2 մայիսի։ Ցորդ անձրենները ահագին վնասներ պատճառեցին Շէֆֆիլդում և Բօրդամում։ Հարտինգտօնի մօտ հաւաքված 130 հոգի ազատամիտները և արմատականները ընդունեցին իրլանդական բիլլի դէմ թշնամական վճիռը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 մայիսի։ Ֆինանսների մինիստրը շրջաբերական ուղարկեց ակցիզային հարկահանութեան գործը կառավարողներին, կազիօննի պալատների և մաքսատների գլխաւորներին։ Այդ շրջաբերականը պարունակում է իր մէջ շաքարի արտահանութեան կանոնները։ Ֆինանսների մինիստրը հերքում է լրագիրներից հաղորդված լուրը ծխախոտի 18 մայիսի, 1882 թւի կանոնադրութեան վերաքննութեան մասին։ Գիտաւորութիւն կայ վերաքննել կանոնադրութեան միայն մի քանի յօդուածներ, որոնք վերաբերվում են ծխախոտագործութեան, այն նպատակով, որ ծխախոտագործներին հեշտացվի ծխախոտի տերեներով ծախելը։ Դրա համար հարկահանութեան բաժնի խորհրդածութիւններին մասնակցելու են Ռուսաստանի զանազան տեղերից հրաւիրված ծխախոտագործներից և ծխախոտավաճառներից մի քանիսներ։ Ոգելից խմիչքների մաս մաս ծախելու վերաբերմամբ եղած կանոնադրութիւնը նորից կը վերաքննվի առանձին յանձնաժողովի մէջ։ Այսօր Բուխարայի դեսպանութիւնը վերադառնում է Բուխարա և պէտք է անցնի Մօսկվայի, Նիժնի-Նօվգօրօդի և Կազանի վրայով։ Դեսպանը տանում է իր հետ Թագաւոր Կայսրի ինքնագիր նամակը դէպի էմիրը և նոյնպէս զանազան թանգագին ընծաներ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 մայիսի։ «Journ. de St. Petersb.» լրագիրը հերքում է այն լրագրական լուրը, իբր թէ Ռուսաստանի և Չինաստանի մէջ յարաբերութիւնները լարված լինէին։ Այս բօպէիս այդ երկրու երկիրների կօմիսարները որոշում և ուղղում են Ուսուրեան երկրի սահմանագիծը և ոչինչ առիթ չը կայ ենթադրելու որ այդ աշխատանքները կարողանային յարուցանել որ և է տարաձայնութիւններ երկու երկիրների մէջ։ Եալտայից ստացված պաշտօնական հեռագիրը հաղորդում է որ երէկ Թագուհու Կայսրուհու ներկայութեամբ կայացաւ «Կարմիր Խաչի» ընկերութեան Եալտայի ողորմած քոյրերի տան հիմնադրութիւնը։ Այդ տան մէջ կապրեն քոյրերը և նրա մէջ կը զետեղվեն բժշկվելու նպատակով Եալտա եկող աղքատ հիւանդների համար կացարաններ։ Այսօր Բարձրագոյն տանը կուղեւորվի դէպի Սեւաստոպոլ։

ԼՕՆԴՕՆ, 3 մայիսի։ Հարտինգտօնի մօտ գումարված երէկվայ ժողովում 104 ազատամիտները պարտաւորվեցան ձայն տալ պարլամէնտում իրլանդական բիլլի դէմ։ Այդ պատճառով կարծում են, որ բիլլը կը մերժվի 40 ձայների մեծամասնութեամբ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 մայիսի։ Սեւաստոպոլից ստացված պաշտօնական հեռագիրը հաղորդում է, որ երէկ Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհին Թագաժառանգ Ցեսարեւիչի, Օգոստափառ միւս Զաւակների և Բարձրագոյն անձինքների հետ միասին ժամանեցին այստեղ «Երիվլիկ» շոգենաւով և որի վրա էլ կը մնան։ Շոգենաւը խարիսխ գցեց հարաւային ծոցի մէջ տեղը՝ նաւարանի դիմացը, որտեղ գտնվում է ծովը իջեցնելու արդէն պատրաստի զրահակիր «Չէսմա» նաւը։ Դիմաւորութիւնը մեծահանդէս էր և ոգեւորված. քաղաքը, որ զարդարված է դրօշներով և յաղթական կամարներով, կենդանի և բազմամարդ է։ Հաւաքված են սեւաստոպոլեան բազմաթիւ պաշտպաններ, եկել են այստեղ նոյնպէս և պատերազմական մինիստրը և ծովային մինիստրութեան կառավարիչը։ Այսօր Նորա Մեծութիւնները կայցելեն զինուորական հանգստարանը, որից յետոյ կայցելեն հիւսիսային կողմի ամրութիւնը։ Այսօր երեկոյեան կը տրվի ընթրիք սեւաստոպոլցի ծեր զինուորներին և գլխաւոր կառավարիչներին։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Մայիսի 5-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	23 9/16	պէնս
— — Համբուրգի վրա —	200	պֆ.
— — Փարիզի վրա —	248 1/4	սան.
Ոսկի — արժէ — —	8 ր.	36 կ.
Մաքսային կուպօններ — . . .	8 ›	33 ›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	26 ›
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	4 1/4 և	6%
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	100 ›	87 կ.
— — — — 2-րդ —	100 ›	87 ›
— — — — 3-րդ —	100 ›	75 ›
— — — — 4-րդ —	100 ›	75 ›
— — — — 5-րդ —	100 ›	75 ›
Արեւելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	100 ›	50 ›
— — 2-րդ —	100 ›	50 ›
— — 3-րդ —	100 ›	87 ›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	246 ›	— ›
— երկրորդ —	226 ›	— ›
5 1/2% րէնտա	105 ›	12 ›
Ոսկեայ րէնտա.	184 ›	— ›
Նոր կօնսօլիդած փոխառութիւն. .	155 ›	50 ›
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	162 ›	12 ›
5 1/2% գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած. բանկի.	98 ›	87 ›
6% գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	102 ›	50 ›
— — Պօլտավայի — —	102 ›	— ›
— — Պետ.-Տօլսկ. — —	102 ›	— ›
— — Կիեվի — —	102 ›	— ›
— — Մօսկվայի — —	102 ›	— ›
— — Բեսարաբ. Տավր. —	101 ›	25 ›
— — Նիժ. Սամար. —	102 ›	— ›
— — Վիլնայի —	101 ›	— ›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ.	96 ›	75 ›
— —Քութայիսի-18 և 43 տ.	96 ›	75 ›
Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի ակցիաները	525 ›	— ›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	255 ›	50 ›
Րիբինսկ-Վօլօգօվի ընկ.	87 ›	75 ›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	93 ›	12 ›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	94 ›	25 ›
Օդէսայի — — .	96 ›	— ›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համար ու ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ուսումնական հաշուարարութիւնները առանց ուսուցչի օգնութեանը ուսումնասիրելու համար։

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Վաճառվում է կենտ. գրավաճառանոցում, եղբարց Ծովիանօֆների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Лабораторная, № 11։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով՝ С. П. Мануэльянцу.

Գինն է ամեն տեղ 2 րուբլի։

15—30

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

„MESSAGERIES MARITIMES"

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Հինգշաբթի 15-ին մայիսի PEI-HO (Պէյ-Հօ) շոգենաւը, նաւապետ GUIRAND (Գիրան), դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ ուղիղ րէյսով դէպի ՄԱՐՍԷԼ, Տրապիզօնի, Կերասունդի, Սամսունի, Ինեբօլուի,կ. Պօլսի և Զմիւռնիայի վրայով, յարակցելով Եաֆայ, Պօրտ-Սէյիդ և Աղէքսանդրիա գնացող ընկերութեան շոգենաւերի հետ։

Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ԲԱԹՈՒՄ և ԲԱԳՈՒ պ. պ. ԷԼԼԷՐՍ ԲՈՒՐԿՀԱՐԴԻՆ և ԸՆԿ. իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԷԶՈՒԲԵԱՆ ՀԷԶՈՒԲԵԱՆՑԻՆ։

1—3

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Ցանկն է առնում թարգմանել ֆրանսերէնից, գերմաներէնից և անգլիերէնից մատչելի գներով։ Հարցնել «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը։

21—100

ՇՕԿՕԼԱԴ

Ս. ՍԻՈՒ և ԸՆԿ.

(Ц. 4857.) 11—50 (և)

ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԵԱՄԲ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Էլէկսիր-Melange. Մազերի արագ և առատ բուսացնելու համար և նրանց պահպանելու թափվելուց։ Գինը 2 ր. սրուակի համար, գործածութեան հրահանգի հետ միասին, ռուսերէն, ֆրանսերէն և գերմաներէն լեզուով։

Բալզամ—Eugénie. դանդաղ և պակի փունջի ծաղիկներից, երեսին, շլինքին և ձեռքերին քնքշութիւն և փափկութիւն, նոյնպէս և մարմարիօնի սպիտակութիւն տալու համար, չուչանի և վարդի անուշահոտութեամբ, նոյնպէս կաշու անհարթութիւնը և բծերը ոչնչացնելու։ Գինը 1 ր. 75 կ. սրուակի համար, գործածութեան հրահանգով ռուսերէն, ֆրանսերէն և գերմաներէն լեզուներով։

Կարմրադեղ—Eugénie. հեղուկ, թուշերին և ականջներին բնական վարդի գոյն տալու, որ չէ փոխվում էլէկտրական լուսաւորութեան ժամանակ և որ չէ սրբվում երեսի քրտինքից։ Առաջարկվում է մանաւանդ թատրօնների և պարահանդէսների համար։ Գինը 1 ր. 50 կ. սրուակի համար; գործածութեան հրահանգով ռուսերէն, ֆրանսերէն և գերմաներէն լեզուով։

Այդ բոլոր երեք կօսմէտիկական արդիւնքները բժշկական վարչութեան վկայութեամբ, չեն պարունակում իրանց մէջ որ և է վնասակար նիւթեր։

Բէրթա Րիս.

ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ՊՕՄԱԴ

Խնկական «Pasta Eugénie», գերազանց միջոց կաշու ամեն տեսակ բծերի, և երեսի վրա պատահող ուրիշ անախորժ երեւոյթների դէմ։ Տալիս է երեսի գոյնին երիտասարդական թարմութիւն և գեղեցկութիւն։ Գինը մի սրուակի համար 1 ր. 60 կ.

Քինին-գլիցէրինեան պօմադ պերուական բալզամից, մազերը պնդացնելու, խտացնելու և մեծացնելու համար։ Գ. 2 ր. սրուակի համար։

Ձեռքերի պօմադ։ Գինը սրուակի համար 1 ր. 30 կ.։ Իւրաքանչիւր սրուակի վրա գտնվում է պաշտպանողական դրօշմ, մի «հրեշտակ» և հեղինակի ստորագրութիւն «Bertha Ries».

Խնկական «Poudre-Eugenie» սպիտակ և վարդագոյն փոշի. Գ. արկղիկի, վրձինով 1 ր. 50 կ., առանց վրձինի 1-ր. 20 կ.

Մազերի ներկը երեք գոյնի. սեւ, շագանակագոյն և բաց-շէկ. Գ. արկղիկի 3 ր. Ներկը «Բիգուտանի» գործարանի։

Գլխաւոր պահեստ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ գտնվում է Գ ր ի վ ն ա կ ի դեղատան ապրանքների մագազինում, «Լօնդօն» հիւրանոցի տակ, Զուբալովի տանը։

33—100

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

(N. PAQUET ET COM.)

Չորեքշաբթի, մայիսի 14-ին, „ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ" (MINGRELIE) շոգենաւը, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ (GIBOIN) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Րէնօին, նախկին Արծրունու գալլերէում, № 103.

1—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ 5 Мая 1886 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская у. д. каз.